

Dagmara K. Zuzek

Zakład Ekonomii i Polityki Gospodarczej
Uniwersytet Rolniczy w Krakowie

Bartosz Mickiewicz

Katedra Ekonomii Środowiska i Agrobiznesu
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

Szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce

Wstęp

Obszary wiejskie borykają się obecnie z wieloma problemami. W wyniku reform gospodarczych rolnictwo znalazło się w trudnej sytuacji. Przez długie lata tereny wiejskie traktowane były jako miejsce wytwarzania przede wszystkim produktów rolniczych. Warunki gospodarki rynkowej wymagają jednak odchodzenia od tego modelu jako dominującej funkcji gospodarczej na wsi. Następstwem przejmowania przez wieś nowych funkcji pozarolniczych powinien być rozwój przedsiębiorczości i w konsekwencji zmniejszenie bezrobocia, które jest jednym z ważniejszych problemów wsi.

Obszary wiejskie są miejscem, w którym modernizacji rolnictwa musi towarzyszyć rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej. Ze względu na dużą ilość występujących barier proces ten wymaga odpowiedniego wsparcia ze strony organów państwa. Dlatego potrzebny jest także wzrost aktywności samych mieszkańców wsi.

Drobna przedsiębiorczość wiejska nie jest w stanie stworzyć takiej liczby nowych miejsc pracy, aby problem bezrobocia na terenach wiejskich całkowicie rozwiązać. Tereny wiejskie posiadają jednak wiele atutów, które nabierają coraz to większego znaczenia. Dotyczy to m.in. tańszego budownictwa, tańszej żywności, lepszych warunków środowiska naturalnego. Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej na obszarach wiejskich jest więc koniecznością.

Celem artykułu jest przedstawienie wybranych aspektów związanych z rozwojem przedsiębiorczości firm zlokalizowanych na obszarach wiejskich, ze szczególnym uwzględnieniem barier utrudniających ich funkcjonowanie oraz czynników stymulujących ich rozwój. W artykule wykorzystano materiały źródłowe Głównego Urzędu Statystycznego (Roczniki Statystyczne 2003–2010),

z których wyodrębniono dane dotyczące tematyki badań zaprezentowanych w referacie.

Aspekt ten jest niezwykle istotny, ponieważ ocenia się, że działania promujące rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich oraz wspólnych form prowadzenia działalności pozarolniczej dają szansę mieszkańcom na wzrost osiągniętych przez nich dochodów. Bezpośrednio w rolnictwie pracuje coraz mniej osób, dlatego szczególnie istotne są działania wspierające proces tworzenia na wsi pozarolniczych miejsc pracy oraz ułatwiania przy zatrudnianiu mieszkańców wsi.

Pozarolnicza działalność na obszarach wiejskich

Obecnie funkcja rolnicza nie jest w stanie dostarczyć odpowiednich dochodów mieszkańcom wsi, a w przyszłości zapotrzebowanie na pracę tego sektora będzie ulegać dalszemu zmniejszaniu. Na obszarach wiejskich mamy dziś do czynienia z nadwyżką siły roboczej w rolnictwie i niedostatkiem miejsc pracy dla ludności bezrolnej. Na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest jednak proces rosnącego zatrudnienia mieszkańców obszarów wiejskich poza własnym gospodarstwem rolnym. Świadczyć może o tym m.in. mniejszy udział dochodów pochodzących z rolnictwa w dochodach mieszkańców obszarów wiejskich. Działalność rolnicza jest głównym źródłem utrzymania jedynie dla 27% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa rolnego (tab. 1).

Tabela 1

Pracujący poza rolnictwem według miejsca zamieszkania w latach 2003–2010

Rok	Pracujący poza rolnictwem				
	Ogółem	Miasto	Wieś	Miasto	Wieś
		[tys.]		pracujących ogółem poza rolnictwem [%]	
2003	11 284	8 208	3 076	73	27
2004	11 479	8 302	3 177	72	28
2005	11 840	8 477	3 363	72	28
2006	12 466	8 836	3 630	71	29
2007	13 169	9 283	3 886	70	30
2008	13 805	9 628	4 177	70	30
2009	13 899	9 655	4 244	69	31
2010	14 057	9 743	4 314	69	31

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2010*, GUS, Warszawa 2011, s. 60–61.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się istotny wzrost liczby podmiotów gospodarczych działających na obszarach wiejskich. O ile jeszcze w 2001 r. na tych obszarach zarejestrowanych było ok. 700 tys. podmiotów gospodarczych, to w 2009 r. działalność gospodarczą na wsi prowadziło już ponad 930 tys. podmiotów (według rejestru REGON). Ocenia się jednak, że w odniesieniu do liczby ludności zamieszkującej na obszarach wiejskich liczba podmiotów gospodarczych nadal pozostaje niewielka. Stopień rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich obrazuje wielkość wskaźnika przedsiębiorczości, który w 2009 r. w dalszym ciągu był na poziomie 2-krotnie niższym niż w miastach (63 na wsi, 121 w miastach)¹.

Według GUS, na przestrzeni ostatnich pięciu lat zaznacza się systematyczny wzrost liczby osób prowadzących działalność gospodarczą na obszarach wiejskich. Największy wzrost zaobserwowano wśród osób zatrudniających powyżej 10 osób. Według danych BAEL, w 2010 r. działalność pozarolniczą na własny rachunek prowadziło na wsi ok. 460 tys. osób (w miastach 1,27 mln osób), co oznacza wzrost o prawie 40% w porównaniu do 2003 roku (w miastach – o 18,2%). Mierząc zaangażowanie mieszkańców wsi w pozarolniczą działalność na własny rachunek odsetkiem osób pracujących poza rolnictwem ogółem na wsi, należy jednak stwierdzić, że na przestrzeni ostatnich lat uległ on nieznacznemu pogorszeniu (z 11,3% w 2003 r. do 10,8% w 2010 r.). Oznacza to, że znaczący wzrost liczby pracujących poza rolnictwem na wsi generowany jest przede wszystkim poprzez wzrost liczby pracowników najemnych².

W 2010 r. najliczniejszą grupę mieszkańców wsi pracujących na własny rachunek poza rolnictwem stanowiły osoby prowadzące działalność w sekcji handlu i naprawie pojazdów samochodowych (31%) oraz w budownictwie (24%) (tab. 2). Istotną rolę odgrywało również przetwórstwo przemysłowe (14%), a coraz większego znaczenia nabiera działalność usługowa.

W gospodarstwach domowych użytkowników gospodarstw rolnych działalność pozarolnicza jest dziś źródłem 8,4% dochodów pochodzących spoza działalności rolniczej³. Stopień rozwoju działalności pozarolniczej na wsi określić można wskaźnikiem udziału zatrudnionej w niej ludności zamieszkującej obszary wiejskie. Na przestrzeni ostatnich 7 lat wskaźnik ten wzrósł z 27 do 31%. Spośród różnorodnych pozarolniczych funkcji gospodarczych na terenach

---

¹ *Obszary wiejskie w Polsce*, GUS, Warszawa 2011.

² *Roczniki Statystyczne GUS*, Warszawa 2011.

³ Pozostałe, poza działalnością rolniczą, źródła dochodów gospodarstw domowych użytkowników gospodarstw rolnych są następujące: 42,8% – świadczenia emerytalno-rentowe, 41,5% – praca najemna, 4,4% – inne niezarobkowe źródła poza emeryturą i rentą.

Tabela 2

Pracujący poza rolnictwem na własny rachunek wg miejsca zamieszkania i sekcji PKD w 2010 roku

Wybrane sekcje PKD	Miasto		Wieś	
	[tys.]	[%]	[tys.]	[%]
Ogółem	1272	100	464	100
Przetwórstwo przemysłowe	112	8,8	67	14,4
Budownictwo	184	14,5	113	24,4
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	357	28	144	31
Transport i gospodarka magazynowa	94	7,4	41	8,8
Edukacja	28	2,2	7	1,5
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	74	5,8	12	2,5

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2010*, GUS, Warszawa 2011, s. 149.

wiejskich w Polsce rozwija się przede wszystkim: turystyka, usługi, handel, leśnictwo, drobna wytwórczość i mieszkalnictwo.

Dane BAEL uwidaczniają również znaczne zróżnicowanie aktualnego stanu rozwoju przedsiębiorczości pozarolniczej między obszarami miejskimi a wiejskimi (tab. 3).

Tabela 3

Pracujący poza rolnictwem ogółem wg miejsca zamieszkania i wybranej sekcji PKD w 2010 roku

Wybrane sekcje PKD	Ogółem		Miasto		Wieś	
	[tys.]	[%]	[tys.]	[%]	[tys.]	[%]
Ogółem	14 032	100	9 782	100	4 250	100
Przetwórstwo przemysłowe	2 992	21,3	1 725	18,6	1 169	27,5
Budownictwo	1 311	9,3	720	7,6	566	13,3
Handel i naprawa pojazdów samochodowych	2 348	16,7	1636	17	715	16,8
Transport i gospodarka magazynowa	886	6,3	597	6	289	6,8
Edukacja	1 260	8,9	928	9	332	7,8
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	957	6,8	737	7,5	220	5,2

Źródło: Obliczenia własne na podstawie: *Aktywność ekonomiczna ludności Polski IV kwartał 2010*, GUS, Warszawa 2011, s. 149.

Powodem tego stanu rzeczy jest m.in. niższa atrakcyjność obszarów wiejskich. Kapitał inwestycyjny napływa bowiem do tych obszarów, które uznaje się ogólnie za bardziej atrakcyjne (np. położone w pobliżu głównych centrów rozwoju), a najczęściej są to regiony i miasta o najwyższym poziomie rozwoju. Coraz częściej jednak przedsiębiorcy lokalizują swoje podmioty gospodarcze na terenach wiejskich, przede wszystkim ze względu na dużo niższe ceny gruntów niż w miastach.

Powoduje to koncentrację różnych działalności, a przede wszystkim działalności usługowej w gminach podmiejskich. Usługi te skierowane są jednak w większości do mieszkańców miast. Niskie dochody ludności na obszarach wiejskich ograniczające lokalny popyt na usługi i produkty są dziś główną przyczyną niskiej dynamiki tworzenia się nowych podmiotów gospodarczych na obszarach wiejskich skierowanych na obsługę rynku lokalnego. Poważną barierą w rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich pozostaje również bardzo niski poziom rozwoju lokalnej infrastruktury transportowej, energetycznej, telefonicznej i internetowej. Niewystarczającym poziomem rozwoju cechuje się również infrastruktura społeczna (jakość kapitału ludzkiego), co jest dodatkowym czynnikiem przesądzającym o słabej atrakcyjności obszarów wiejskich dla potencjalnych inwestorów.

Czynniki wpływające na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich dokonuje się pod wpływem określonych czynników społeczno-ekonomicznych i politycznych. Mogą one oddziaływać jako stymulatory wzrostu gospodarczego bądź jako elementy hamujące powstawanie nowych podmiotów gospodarczych. Można dokonać różnej klasyfikacji tych kryteriów. Według Kamińskiej⁴, wyróżnić można czynniki o zasięgu międzynarodowym (np. położenie geopolityczne, polityka zagraniczna), krajowym (np. stabilność gospodarcza, polityka fiskalna) czy regionalnym i lokalnym.

Analizując czynniki o znaczeniu regionalnym, należy wskazać rolę, jaką w rozwoju przedsiębiorczości odgrywa odpowiednio dostosowana infrastruktura techniczno-ekonomiczna. Istotne jest również położenie regionu względem krajowych i regionalnych ośrodków wzrostu gospodarczego. Dla obszarów wiejskich szczególnie ważne są czynniki o znaczeniu lokalnym (tab. 4). W literaturze

---

⁴ W. Kamińska, *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce w latach 1988–2003*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2006.

Tabela 4

Czynniki rozwoju przedsiębiorczości o zasięgu lokalnym na obszarach wiejskich

Zasięg oddziaływania	Najważniejsze czynniki
Lokalny	<ul style="list-style-type: none"> • potencjał demograficzny • lokalny rynek pracy • rozmiar bezrobocia • zasoby kapitałowe ludności • chłonność rynku • infrastruktura techniczna o znaczeniu lokalnym • stan środowiska przyrodniczego • aspiracje lokalnej społeczności • kompetencje i prężność samorządu lokalnego; instytucje wspierające biznes • tradycje rozwoju przedsiębiorczości

Źródło: W. Kamińska, *Pozarolnicza indywidualna działalność gospodarcza w Polsce w latach 1988–2003*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa 2006.

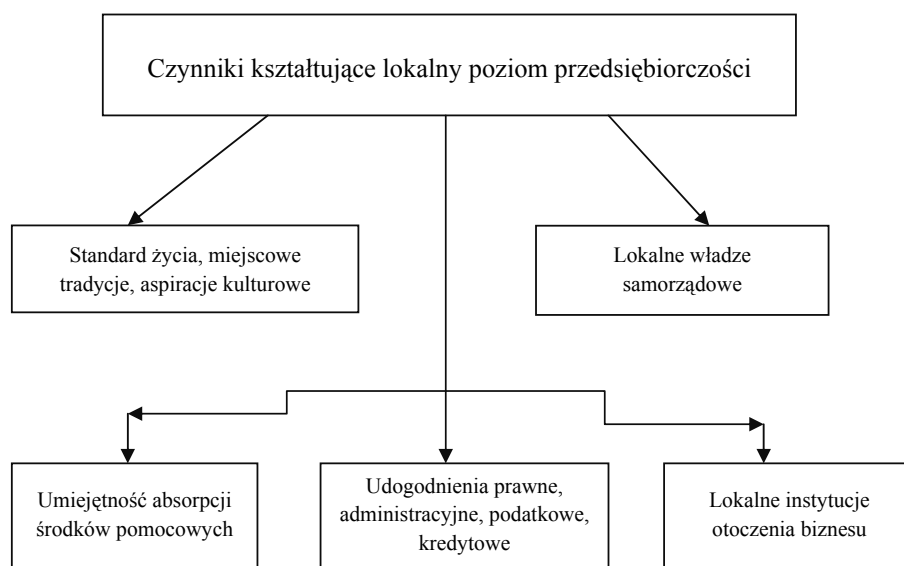
przedmiotu najczęściej zwraca się uwagę na potencjał demograficzny, dostępność zasobów kapitałowych, chłonność rynku lokalnego, stan bezrobocia i tradycje w rozwoju prywatnej inicjatywy.

Rozwój przedsiębiorczości na poziomie lokalnym jest w znacznej mierze wynikiem aktywności władz samorządowych, atrakcyjności inwestycyjnej badanej jednostki przestrzennej oraz postaw przedsiębiorczych mieszkańców wsi. Analizę czynników wpływających na poziom przedsiębiorczości o zasięgu lokalnym przedstawili Krajewski i Śliwa⁵. Wśród analizowanych czynników wymieniają oni aspiracje kulturowe, standard życia, miejscowe tradycje, lokalne instytucje otoczenia biznesu, udogodnienia prawne, administracyjne, podatkowe i kredytowe oraz umiejętność absorpcji środków pomocowych, ale szczególnie znaczenie przypisują władzom samorządowym (rys. 1).

Samorządy lokalne, poprzez swoje działania, powinny zachęcać społeczność do podejmowania różnorodnych inicjatyw gospodarczych. W tym zakresie obowiązkiem samorządów jest realizacja działań sprzyjających wzrostowi aktywności gospodarczej przedsiębiorców poprzez m.in. tworzenie i realizację lokalnych programów wsparcia, wyznaczanie kierunków rozwoju lokalnej działalności gospodarczej czy tworzenie i udostępnianie listy pożądaných rodzajów działalności, których rozwinięcie będzie dofinansowywane bądź wspierane przez władzę lokalną.

W przedsiębiorczości czynnikiem kluczowym jest innowacyjna postawa człowieka, od której w większości przypadków uzależnione są różnego rodzaju

⁵ K. Krajewski, J. Śliwa, *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce. Uwarunkowania rozwoju*, Wyd. Naukowe Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

Rysunek 1

Czynniki wpływające na poziom przedsiębiorczości o zasięgu lokalnym

Źródło: K. Krajewski, J. Śliwa, *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce. Uwarunkowania rozwoju*, Wyd. Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.

działania gospodarcze. Stąd też mobilność społeczna, w połączeniu z odpowiednią polityką samorządów lokalnych, stanowi jeden z najważniejszych stymulatorów rozwoju gospodarczego przestrzeni wiejskiej. Dodatkowo intensywność oraz kierunki rozwoju lokalnego w dużym stopniu uzależnione są od specyfiki regionu oraz atmosfery, w jakiej odbywa się życie społeczno-gospodarcze.

Bariery rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

W rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich w Polsce istotna jest identyfikacja głównych czynników hamujących ich rozwój. Według W. Maika⁶,

⁶ Maik W., *Problematyka lokalna w okresie przełomu postmodernistycznego i transformacji społeczno-ekonomicznej. Przegląd nowych ujęć kwestii lokalnej w teorii i praktyce społeczno-gospodarczej państw zachodnich* [w:] S.L. Bagdziński, W. Maik, A. Potoczek (red.), *Polityka rozwoju regionalnego i lokalnego w okresie transformacji systemowej*, Wyd. UMK, Toruń 1995.

Tabela 5

Wybrane bariery ograniczające funkcjonowanie małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce

Rodzaj barier	Cechy
prawne	1) niestabilność i niejasność regulacji prawnych 2) brak harmonizacji prawa z unijnym porządkiem prawnym 3) skomplikowane procedury uruchomienia i prowadzenia działalności gospodarczej
kapitałowe	4) trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania 5) trudności MSP z poręczeniem kredytów bankowych 6) ograniczony dostęp do zamówień publicznych 7) wahania kursów walut
rynkowe/market	8) rosnąca konkurencja 9) ograniczony popyt
wynikające z polityki wobec MSP	10) nieprzyjazna polityka rządu 11) nadmierny fiskalizm 12) skomplikowany system podatkowy 13) niejasność regulacji podatkowych 14) ograniczona pomoc publiczna
informacyjne	15) ograniczony dostęp do informacji 16) brak informacji gospodarczej 17) brak informacji o działalności władz publicznych
infrastrukturalne	18) trudności i duże koszty w dostępie do infrastruktury
społeczne	19) niska mobilność rynku pracy 20) brak akceptacji pracy na własny rachunek

Źródło: G. Michalczuk (red), *Czynniki i narzędzia rozwoju MSP*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009, s. 27.

J. Paryska⁷ i L. Wojtasiewicz⁸, barierami nazywamy wszystkie te czynniki, które w danych warunkach uniemożliwiają lub utrudniają rozwój przedsiębiorczości lub w nim przeszkadzają, wymuszając potrzebę jego ograniczenia lub niwelowania. W literaturze przedmiotu wyróżnia się bariery prawne, rynkowe, społeczne i kapitałowe (tab. 5).

⁷ Parysek J., *Which way? Possibilities of the integration of the Polish economy and industry with the European Economic Community as seen start of 1990s*, [w:] T. Marszał, J. Stejskał (red.), *The impact of transition to a market economy in countries of Central-Eastern Europe upon the spatial structure of international economic relations in the manufacturing sector*, Wyd. UŁ, Łódź 1991.

⁸ Wojtasiewicz L., 1997, *Czynniki rozwoju lokalnego – nowe ujęcie metodologiczne*, [w:] W. Maik (red.), *Problematyka rozwoju lokalnego warunkach transformacji systemowej*, „Biuletyn KPZK PAN”, 177/1997, Warszawa.

Utrudnienia, takie jak: ograniczony dostęp do wykwalifikowanej siły roboczej, brak środków finansowych, niski poziom aspiracji i motywacji oraz brak długookresowej lokalnej polityki społecznej w znacznej mierze wpływają na dynamikę rozwoju przedsiębiorczości. Istnienie tych barier ma bardzo zróżnicowane podłoże. W jednym przypadku przyczyn ich oddziaływania można się doszukiwać w systemie edukacji, jaki funkcjonował w państwie socjalistycznym, w którym kwestie przedsiębiorczości w ogóle nie były podejmowane w szkołach podstawowych i średnich⁹. Niedobór środków finansowych wynika z niestabilności systemu gospodarczego bądź utrudnionego dostępu do kredytów czy nadmiernych obciążeń podatkowych¹⁰.

Dużą rolę w rozwoju małej przedsiębiorczości odgrywa także infrastruktura, która może być czynnikiem uniemożliwiającym ich rozwój. Stan infrastruktury technicznej obszarów wiejskich jest wciąż niski i niezadawalający (brak sieci kanalizacyjnej, systemu oczyszczania ścieków, sieci wodociągowej itp.).

Oprócz słabo rozwiniętej infrastruktury technicznej, często zauważalny jest również brak infrastruktury instytucjonalnej, tzw. otoczenia biznesowego, czyli instytucji świadczących różnego rodzaju usługi na rzecz biznesu. Pomoc instytucji wspierających powstawanie i promocję nowych przedsiębiorstw jest niezwykle potrzebna. Możemy do nich zaliczyć np.:

- 1) centra innowacji i przedsiębiorczości – m.in. prowadzenie szkoleń, doradztwa, ułatwienie kontaktów z instytucjami finansowymi, zapewnienie powierzchni na działalność gospodarczą wraz z infrastrukturą, transfer technologii.
- 2) ośrodki wspierania przedsiębiorczości – m.in. prowadzenie szkoleń, doradztwa i upowszechnianie informacji,
- 3) inkubatory przedsiębiorczości – m.in. zapewnienie względnie taniej powierzchni produkcyjnej i usług techniczno-biurowych, ułatwienie kontaktów z instytucjami finansowymi.

Do barier organizacyjnych rozwoju przedsiębiorczości zaliczyć także można przede wszystkim trudności w funkcjonowaniu firm jako organizacji, m.in. kierowanie czy kontrolę. Często kłopoty te są związane z niskim poziomem wiedzy w tym zakresie u osób, które rozpoczynają działalność gospodarczą. Szczególną trudnością staje się wtedy wybór np. formy prawnej czy formy rozliczania się z urzędem skarbowym.

---

⁹ M. Kamińska, *Aktywność gospodarcza osób fizycznych na obszarach wiejskich Polski południowej w latach 1994–2003*, IGiPZ PAN, Warszawa, 2004.

¹⁰ G. Sobczyk, *Rynkowe uwarunkowania rozwoju małego biznesu (na podstawie województwa lubelskiego)*, [w:] B. Piasecki, Z. Konieczny (red.), *Uwarunkowania rozwoju sektora MSP w krajach centralnej i wschodniej Europy*, Wyd. UŁ, Łódź, 1995.

Kolejnymi barierami są również: niestabilność prawa, częste zmiany polityki fiskalnej oraz sztywność kodeksu pracy. Jednak dla wielu przedsiębiorców utrudnieniem pozostają nadal duże obciążenia podatkowe kształtujące wysokie koszty pracy. Zauważają oni również wiele czynników ograniczających w prawie podatkowym, np. zbyt wysoki poziom obciążeń podatkowych, represyjność systemu podatkowego, niejasność i nieczytelność przepisów, zmienność prawa podatkowego.

Zakończenie

Poza najważniejszą barierą dla przedsiębiorczości, jaką jest dostęp do kapitału na rozpoczęcie działalności, równie istotnym utrudnieniem w podejmowaniu nowej działalności jest brak stosownej wiedzy i kompetencji niezbędnych do właściwego przeprowadzenia inwestycji innowacyjnej. Wiąże się z tym naturalne przy podejmowaniu nowych decyzji dotyczących przedsiębiorstwa i trudne do oszacowania ryzyko.

Skutki przedsięwzięcia zazwyczaj rozłożone są w czasie, co przy częstym wydatkowaniu na inwestycje środków pieniężnych ze źródeł własnych decyduje o sukcesie lub niepowodzeniu przedsięwzięcia jako całości. Szczególnie na terenach wiejskich niewielu przedsiębiorców stać na analizy związane z monitorowaniem rynku lokalnego, prowadzenie prac badawczo-rozwojowych czy zatrudnianie wykwalifikowanego personelu do realizacji nowych przedsięwzięć.

Podjęcie decyzji o działaniach mających na celu podniesienie konkurencyjności przedsiębiorstw wymaga odpowiedniej wiedzy, doświadczenia oraz umiejętności, których często nie mają właściciele przedsiębiorstw. W projektach innowacyjnych nierzadko konieczne jest zastosowanie nowych technologii. Dodatkowo w procesie rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich należy liczyć się ze zwiększoną obawą przed rozpoczęciem bądź modyfikacją profilu przedsiębiorstwa. Stworzenie mechanizmów wspierania rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich staje się nieodzownym elementem rozwoju tych obszarów.

Przedsiębiorcy natomiast powinni wykazać się większą gotowością do nabywania wiedzy i nowych umiejętności, potrzebnych do rozwoju prowadzonej działalności. Niezbędna jest także zmiana postaw przedsiębiorców i otwarcie się ich na współpracę z innymi przedsiębiorcami (na przykład w formie spółdzielni rolniczych lub grup producentów rolnych) również w ramach współpracy międzynarodowej.

Niski poziom edukacji często wskazywany jest jako jedna z barier ograniczających rozwój przedsiębiorczości na wsi. Dlatego szczególnie istotna jest rola

szkół wiejskich jako potencjalnych inkubatorów przedsiębiorczości. Skuteczną pomocą w rozwoju przedsiębiorczości na terenach wiejskich będą szkolenia zawodowe oraz wykwalifikowana kadra doradców rolnych.

Dlatego należy w sposób systemowy i kompleksowy zreformować polskie prawo, urzędy administracji publicznej, sądownictwo gospodarcze tak, aby otoczenie gospodarcze, które tworzą, sprzyjało rozwojowi przedsiębiorczości i przedsiębiorstw w Polsce. Sprawy wymagające załatwienia w pierwszej kolejności to: nowelizacja ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, nowelizacja ustawy o VAT, nowelizacja ustawy o PIT, nowelizacja kodeksu pracy, nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i ustawy – Prawo budowlane, nowa ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym. Właściwie większość ustaw gospodarczych wymaga nowelizacji, a część z nich zniesienia.

O dalszym rozwoju przedsiębiorczości w Polsce będą decydować nie tylko indywidualne wysiłki potencjalnych przedsiębiorców, ale także zbieżna z nimi polityka rządu, polityka władz lokalnych i to we wszystkich przekrojach.

Literatura

- KAMIŃSKA M. *Aktywność gospodarcza osób fizycznych na obszarach wiejskich Polski południowej w latach 1994–2003*, IGiPZ PAN, Warszawa 2004.
- KRAJEWSKI K., ŚLIWA J. *Lokalna przedsiębiorczość w Polsce. Uwarunkowania rozwoju*, Wyd. Naukowe Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2004.
- MAIK W., *Problematyka lokalna w okresie przełomu postmodernistycznego i transformacji społeczno-ekonomicznej. Przegląd nowych ujęć kwestii lokalnej w teorii i praktyce społeczno-gospodarczej państw zachodnich*, [w:] S.L. Bagdziński, W. Maik, A. Potoczek (red.), *Polityka rozwoju regionalnego i lokalnego w okresie transformacji systemowej*, Wyd. UMK, Toruń 1995.
- MICHALCZUK G. (red.), *Czynniki i narzędzia rozwoju MSP*, Wyd. Uniwersytetu w Białymstoku, Białystok 2009.
- Obszary wiejskie w Polsce*, GUS, Warszawa 2011.
- PARYSEK J., *Which way? Possibilities of the integration of the Polish economy and industry with the European Economic Community as seen start of 1990s*, [w:] T. Marszał, J. Stejskał (red.), *The impact of transition to a market economy in countries of Central-Eastern Europe upon the spatial structure of international economic relations in the manufacturing sector*, Wyd. UŁ, Łódź 1991.
- Roczniki Statystyczne GUS, Warszawa 2011.
- SOBCZYK G., *Rynkowe uwarunkowania rozwoju małego biznesu (na podstawie województwa lubelskiego)*, [w:] B Piasecki, Z. Konieczny (red.), *Uwarunkowania rozwoju sektora MSP w krajach centralnej i wschodniej Europy*, Wyd. UŁ, Łódź 1995.
- WOJTASIEWICZ L. 1997: *Czynniki rozwoju lokalnego – nowe ujęcie metodologiczne*, [w:] W. Maik (red.), *Problematyka rozwoju lokalnego warunkach transformacji systemowej*, „Biuletyn KPZK PAN”, nr 177, Warszawa 1997.

Opportunities and Barriers to Enterprise Development in Rural Areas in Poland

Abstract

Rural development depends strongly on the development of all forms of entrepreneurship, as they lead to the creation of new jobs, as well as the diversification of rural income. However, numerous formal and legal requirements and administrative procedures faced by businesses limit the development of entrepreneurship, both in Poland and the European Union. Newly proposed by the EU actions aim to encourage entrepreneurship and job creation, and may contribute to a greater reduction of bureaucracy, simplification of legal requirements connected with accounting, improved access to finance, reduction of the time required to obtain necessary permits and licenses.